KERNAVĖS SENOJO MIESTO VIETA II

Rokas VENGALIS

Žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus Kernavės senojo miesto vietoje II paskatino elektros kabelio remonto darbai. Kadangi kabelis tiestas naujoje vietoje, kuri yra vertybės teritorijoje, jo paklojimo vietoje buvo ištirta visa 23 m ilgio atkarpa, išskyrus ją kirtusio pėsčiųjų tako vietą, kur kultūrinis sluoksnis yra sunaikintas. Tirta 1 m pločio perkasa, iš viso ištirtas 21,37 m^2 plotas.

Šalia šios vietos jau yra vykdyti archeologiniai tyrinėjimai. Kernavės senojo miesto vietoje II, 20–30 m į V–ŠV nuo 2006 m. tyrinėtos vietos 1996 m. vykdyti žvalgomieji tyrinėjimai, vadovaujant A. Luchtanui (*ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 397–399). Tada ištirta 16 m^2, aptiktas 30–60 cm storio (duobėse iki 1,5 m storio) kultūrinis sluoksnis, datuojamas XV–XX a. 25 m į R, Kernavės senosios bažnyčios

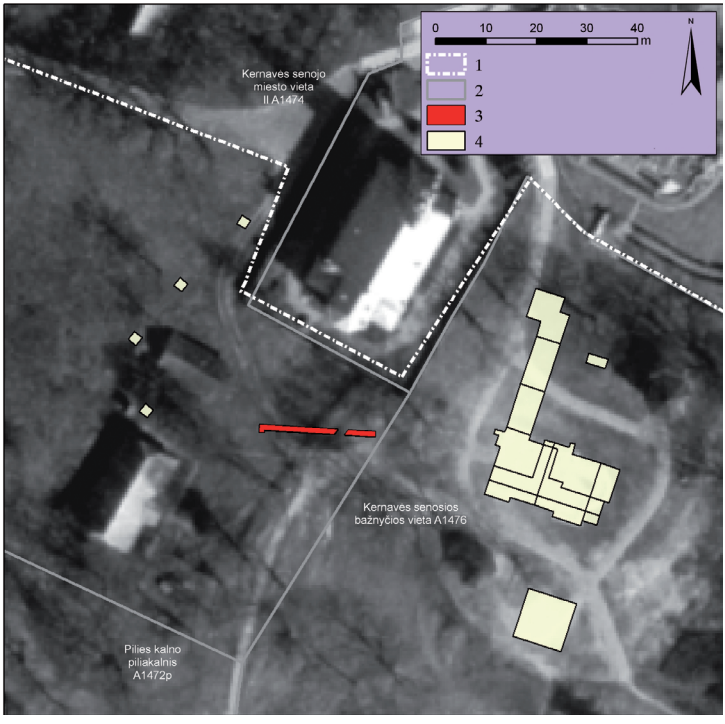

1 pav. Tyrinėto ploto situacinis planas:
1 – rezervato ribos, 2 – kultūros vertybių teritorijos, 3 – 2006 m. tyrinėta perkasa, 4 – ankstesniais metais tyrinėtos perkasos. *R. Vengalio brėž.*

Fig. 1. Situation plan of the excavated area:
1 – reserve boundaries, 2 – territories of the cultural sites, 3 – trench excavated in 2006, 4 – trenches excavated in previous years.

vietoje tyrinėta 1989–1990 m. (vadovas A. Jankauskas) (*ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 138–140) ir 1991 m. (vadovas G. Karnatka) (*ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. II, p. 24–28, 79–83). Čia aptikti XV–XX a. bažnyčios pamatai bei bažnyčios šventoriuje buvęs XV–XVII a. kapinynas.

2006 m. tyrinėjimai vykdyti pačiame Kernavės senojo miesto vietos PR pakraštyje, kiek daugiau nei 1 m nuo jo ribos su Kernavės senosios bažnyčios vieta (1 pav.). Perkasos R galas nuo dabartinės Kernavės bažnyčios šventoriaus tvoros nutolęs 10 m, V – 20 m į PR. Pagal pasaulio šalis perkasos orientacija beveik atitinka R–V kryptį, perkasa nuo jos pasisukusi tik 3,47°. Perkasa padalinta į sąlyginius 1x1 m dydžio kvadratus, kurie sunumeruoti skaičiais 1–23 iš V į R.

Be pėsčiųjų tako, kirtusio tyrinėjamą atkarpą, prieš pradedant tyrimus ploto paviršiuje kitų ryškių suardymų nebuvo matyti. Tačiau vietiniai gyventojai teigia, kad žemės paviršius šioje vietoje ne kartą perkastas ir stumdytas įvairių statybų metu. Tyrinėjamo ploto V ir R dalių paviršius buvo padengtas velėna, centrinės dalies – dekoratyviniais krūmais. Paviršiaus aukščių skirtumai siekia apie 50 cm. Aukščiausios paviršiaus vietos (kv. 12) H_{abs} yra 109,70 m. Nuo šios vietos į R bei V paviršius palaipsniui žemėja. Perkasos R galo aukštis buvo H_{abs} 109,28 m, V – H_{abs} 109,48 m.

Perkasos V dalis. Kaip minėta, pėsčiųjų takelis dalija perkasą į dvi dalis. Į V nuo takelio esanti perkasos dalis yra kv. 1–15. Viršutinį sluoksnis šioje dalyje sudaro 20–40 cm storio tamsiai pilkas dirvožemis, kuriame gausu XX a. šiukšlių (vinių, kaulų, plytgalių, stiklo ir keramikos šukių). Tarp šių šiukšlių pasitaikė taip pat ir pavienių ankstesnių laikotarpių (XV–XIX a.) radinių, kurių absoliučią daugumą sudarė keramikos šukės. Didžioji dalis visų radinių (tiek XX a., tiek ir ankstesnių laikotarpių) koncentravosi ploto V dalyje, tuo tarpu R dalyje dirvožemyje radinių beveik neaptikta. Nuėmus dirvožemį įvairiose ploto dalyse atsidengė žemės paviršiuje nematomi suardymai. Paaiškėjo, kad kultūrinis sluoksnis išlikęs tik nedidelėje ploto dalyje (kv. 6–9). Ryškiausias suardymas aptiktas kv. 1–5. Čia atsidengė ištisinis žvyru užpildytas perkasimas, kuriame aptikta tik plytų duženų. Tamsiai pilkos žemės kultūrinis sluoksnis iškart po dirvožemiu atsidengė tik kv. 6–7. V pusėje kultūrinį sluoksnį ryškia vertikalia linija nukerta minėtas žvyru užpildytas suardymas. Kv. 8–9 kultūrinį sluoksnį po dirvožemiu dar dengė iki 30 cm pločio sluoksnelis, kurį sudarė šviesiai pilka žemė, maišyta su smėliu. Šiame sluoksnelyje archeologinių radinių neaptikta.

Visame plote išliko tik 3 m^2 dydžio kultūrinio sluoksnio plotelis (kv. 6–9). Jis iki 30 cm storio, storiausias kv. 6–7, o kv. 8–9 plonėja. Kultūriniame sluoksnyje nebepasitaikė XX a. šiukšlių. Daugiausiai čia aptikta XV–XVII a. keramikos, taip pat nemažai gyvulių kaulų, keletas individualių radinių. Nuėmus kultūrinį sluoksnį, 50–60 cm gylyje nuo paviršiaus pasiektas įžemis – molis.

Kv. 10–15 po dirvožemiu aptiktas plonas 1–2 cm storio smėlio sluoksnelis. Greičiausiai tai buvęs žemės paviršius, po kuriuo esantis sluoksnis (pilka žemė) savo struktūra ir radiniais iš esmės nesiskyrė nuo dirvožemio. Jame aptikti negausūs XX a. radiniai (stiklo ir keramikos šukės, vinys).

Įžemio horizonte atkasti 2 objektai – duobės. *Objektas 1* aptiktas kv. 10. Tai nedidelė juodos žemės duobutė, kurioje rastas puodo šukių lizdas bei keletas gyvulių kaulų. *Objek-*

tas 2 aptiktas kv. 8 po kultūriniu sluoksniu. Duobės užpildas – tamsiai pilka žemė maišyta su moliu, be radinių.

Perkasos R dalis. Į R nuo pėsčiųjų takelio esanti perkasos dalis apima kv. 18–23. Kaip ir perkasos V dalyje visas paviršius čia padengtas 20–30 cm storio pilku dirvožemiu, kuriame taip pat aptikta įvairių XX a. šiukšlių, tačiau kiek mažiau. Nuėmus dirvožemį atsidengė 25–30 cm storio kultūrinis sluoksnis, šioje ploto dalyje beveik nenukentėjęs nuo vėlyvų suardymų. Savo struktūra ir radiniais jis analogiškas perkasos V dalyje aptiktiems kultūrinio sluoksnio likučiams. Tokia pati turėtų būti ir jo chronologija – XV–XVII a. Kultūriniame sluoksnyje aptikta nemažai žiestos keramikos šukių, gyvulių kaulų fragmentų, keletas individualių radinių.

Nuėmus kultūrinį sluoksnį, 60–70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus pasiektas įžemis: dalyje ploto tai buvo molis, kitoje dalyje – geltonas smėlis. Įžemio horizonte išryškėjo objektai – duobė bei stulpavietės. *Objektas 3* – duobė, aptikta kv. 19–20. Jos paviršius buvo padengtas plonu juodos degėsingos žemės sluoksneliu. Visa duobė užpildyta tamsiai pilka žeme, analogiška kultūriniam sluoksniui. Duobės dugne aptikta labai stambių perdegusio molio gabalų. Tai krosnies liekanos, rastos ne savo vietoje (šalia jų nebuvo degėsių). Greičiausiai tai būta ūkinės duobės, į kurią sumestos kitoje vietoje stovėjusios ir sugriautos krosnies liekanos. Duobės dugnas pasiektas 1,05 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Be šios duobės, po kultūriniu sluoksniu kv. 21 aptiktos poros stulpų liekanos. Įžemyje buvo išlikusi labai sunykusi, sutrupėjusi stulpų mediena.

Daugiausia aptikta keramikos fragmentų. Visa keramika pagaminta ant žiedžiamojo rato. Dirvožemyje aptikta keletas žaliai glazūruotos keramikos šukių, tačiau kultūriniame sluoksnyje rasta tik neglazūruota keramika. Keramika iš esmės skiriasi nuo XIII–XIV a. Kernavės miesto kultūriniuose sluoksniuose aptinkamos keramikos ir turėtų būti datuojama XV–XVII a. Tačiau rasta keletas šukių, ornamentuotų tiesių linijų ir bangelių ornamentais, kurios galėtų priklausyti bent jau XIV a. pabaigai. Pavienės tokios šukės aptiktos ir 1996 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu. Kiek galima spręsti iš atskirų šukių, dauguma jų yra nuo puodų pūstais šonais bei nežymiai profiliuotu pakraštėliu – šiek tiek atlenktu į išorę.

Be keramikos, kitą gausiausią radinių grupę sudarė gyvulių kaulų fragmentai. Iš masinės medžiagos dar aptikta keletas labai smulkių koklių fragmentų, kelios titnaginės nuoskalos.

Individualių radinių aptikta 9 (5 bronziniai ir po vieną keramikos, kaulo, balto metalo bei akmeninį dirbinį). Tai 2 susilydę bronzos gabalai, neaiškus bronzinio dirbinio fragmentas, deformuotas svarstyklių lėkštelės fragmentas, bronzinė grandis, į 5 gabalus sulūžęs pusrutulio formos skardinis balto metalo dirbinys, keramikinis dvigubo nupjauto kūgio formos verpstukas, akmeninio galąstuvo fragmentas su skylute bei tekintos kaulinės adatinės fragmentas. Dirbiniai išlikę fragmentiškai, todėl sunku ką nors tiksliau spręsti apie jų chronologiją, nors greičiausiai jie turėtų būti datuojami taip pat kaip ir kartu aptikta keramika. Dvigubo nupjauto kūgio verpstukas čia patekęs atsitiktinai, jis priklauso ankstesniam laikotarpiui – I tūkst.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu paaiškėjo, kad šioje vietoje yra išlikęs XV–XVII a. kultūrinis sluoksnis su šio laikotarpio radiniais bei objektais. Kultūrinis sluoksnis vietomis suardytas, kai kur išlikęs beveik nepažeistas.

THE SITE OF KERNAVĖ OLD TOWN II

In 2006 electric cable repair work called for a field evaluation at the site of Kernavė old town II (Širvintos Dist.). A total area of 21.37 m^2 was excavated (Fig. 1), a disturbed cultural layer as well as 3 objects – pits in the sterile soil horizon were discovered in places, and 9 isolated finds, a large quantity of pottery, animal bones, and the remains of a clay stove that had been thrown into a pit, were collected. The cultural layer dates to the 15th–17th centuries.